

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO.31 (3247) ●

● ЧАЦВЕР, 18 ЖНІЎНЯ, 2011

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Глыбокія карані

Археалагі праводзяць раскопкі на тэрыторыі Свята-Елісееўскага Лаўрышаўскага мужчынскага манастыра, аднаго са старэйшых на Беларусі **Стар. 3**

І летам вёска ажыла...

У вёсцы Сакалы, што ў Вілейскім раёне, дзе нават мабільны тэлефон працуе “месцамі”, усё падаецца больш натуральным **Стар. 4**

На той, на гасціннай зямлі **Стар. 4**

Тутэйшыя ў Падляшшы

Песня дапамагае беларусам польскага рэгіёна захоўваць нацыянальную самабытнасць

Віктар Андрэў

Калі я ўехаў у Польшчу праз памежны пераход Баброўнікі, то на дзвярах першай прыдарожнай крамы мяне спаткаў агромністы плакат з запрашэннем на фестываль “Прымацкая бяседа” — на дзвюх мовах: польску, што там натуральна, і па-беларуску, што, на першы погляд, незвычайна. Бо адразу і не скажаш, што ў Гарадку (па-польску Грудак), Міхалове — паселішчач, якія ляжалі на маім шляху, многія жыхары акурат беларусы. Гаворка чуваць на вуліцах спрэс польская. І тым не менш — даволі адметны, у параўнанні з іншымі мясцовасцямі Польшчы, той старонкі, куды я трапіў. На пад’ездзе да Гарадка мяне здалёк “віталі” вежы не касцёла, а царквы. Бо значная частка тутэйшага люду вызнае праваслаўную веру, якая, дарэчы, дапамагае вернікам захаваць і беларускую душу. У гэтым я пераканаўся, пагаварыўшы з Юрыем Астапчуком. Чалавек ён тут вядомы — культурны актывіст, кіраўнік калектыву “Прымакі”, каардынатар фестывалю “Прымацкая бяседа”. На “Бяседзе” выступалі некалькі дзясяткаў гуртоў, якія спяваюць па-бела-

На фэсце “Прымацкая бяседа” цёпла віталі спевака Андрэя Хлястова і ансамбль “Купалінка” з Беларусі

польску ў Польшчы, а таксама артысты з Беларусі (група “Харлі” на чале з Яўгенам Чальшавым, Іван Буслай, Андрэй Хлястоў, “Купалінка” з Мінска, “Шляхціцы” з Лунінца, “Белыя Росы” з Гродна), якія прыехалі падтрымаць суродзічаў у іх пачэснай справе — захаванні культурнай адметнасці Падляскага ваяводства, якое ўявіць без беларусаў, як і без тутэйшых палякаў,

літоўцаў, украінцаў, яўрэяў немагчыма. Гэта ўнікальны рэгіён ва ўсёй Еўропе — багаты на традыцыі розных народаў.

— Але чаму менавіта ў Міхалове вы праводзіце беларускі фестываль? — спытаў я ў пана Юрыя.

— Бо людзі тут вельмі любяць слухаць “Прымакоў”. Нас ведаюць увогуле ва ўсёй Польшчы, дый за мяжой. І мы вырашылі пад-

сваёй эгідай аб’яднаць розныя беларускія калектывы, каб прадставіць публіцы іх творчасць — у шырокім кантэксце. Да 2008 года я ладзіў фестываль “Сяброўская бяседа” ў суседнім Гарадку, бо працаваў там дырэктарам Дома культуры. А цяпер перанёс свята ў Міхалова, дзе раблю галоўным інструктарам па справах нацыянальных меншасцяў у гмінным (раённым) цэнтры культу-

ры. 9 фестывалю было пад маім кіраўніцтвам у Гарадку, дзясцаты прайшоў у Міхалове, а па сутнасці ён — першы тут, і пачынае ў гэтым месцы новую традыцыю.

— Калектыву “Прымакі” сёлета споўнілася 15 год. А як ён з’явіўся?

— Усё пачалося з таго, што я пачаў запісваць у студыі песні, якія спявалі мае бацькі, дзяды, затым стаў далучаць іншыя мело-

ды і тэксты з Падляшша. З’явіліся аднадумцы — і так узнік наш ансамбль.

— 3 якіх мясцін родам вашы бацькі?

— 3 вёскі Ракавічы, што ля Гайнаўкі, — продкі бацькі. А матчыны прашчурны з вёскі Рудуты, што пад Орляй. Я вельмі часта чуў у выкананні бацькоў цудоўныя песні і аднойчы захацеў іх апрацаваць у сучаснай форме, каб і моладзь іх спявала — і праз гэта каб яны не зніклі.

— Я ведаю, што вы нарадзіліся ў Эльблонгу — гэта далёка ад радзімы вашых продкаў. На якой мове вы гаварылі з дзяцінства?

— Мой бацька Мікалай Астапчук быў свяшчэннікам. Ён гаварыў на мове, якую вынес з дому, — на адным з дыялектаў Падляшша. А людзі, якія атчалі бацьку, былі збольшага ўкраінцы, але гаварылі па-руску, таксама як цяпер беларусы размаўляюць больш па-руску. І таму я вельмі часта блытаўся ў мовах — рускай і той, якую чуў ад бацькоў у хаце. Але пасля мы пераехалі ў Саколку. І там я ўжо пачуў сапраўдную беларускую мову — гэта было ў 1982 годзе. → **Стар. 2**

СПАДЧЫНА

Ашмяншчына: шляхі гістарычныя

Адраду скажу: я падрыхтаваў тры невялікія артыкулы пра даўняе і сучаснае жыццё аднаго з найцікавейшых беларускіх рэгіёнаў. І гэта — першы з іх. Дарэчы, неяк адзін знаёмы, сталы чытач “Голасу Радзімы”, ці то жартам, ці то сур’ёзна папракнуў мяне: “Што ты, Адаме, усё ў газетах пра сваю родную Астравеччыну пішаш: то пра яе мінулае, то людзей хваліш?! Хіба няма па суседстве, а то і ў аддаленні іншых раёнаў і рэгіёнаў, вартых увагі?!” Згадаў і пра колішнюю маю кнігу “Астравеччына, край дарагі...”. Што ж, і сапраўды, родныя мясціны — заўсёды наймілей. І найбольш аўтару вядомыя. Ды цікавыя мне і бліжэйшыя суседзі: Ашмяншчына, Мядзельшчына, Пастаўшчына, Смаргоншчына...

Адам Мальдзіс

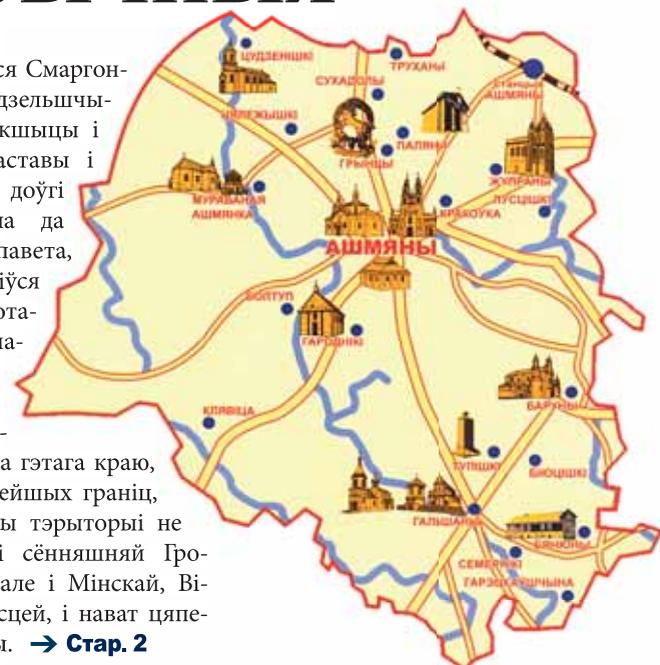
А чаму я пачынаю менавіта з Ашмяншчыны? Не толькі таму, што яна першая тут па алфавіце. Узрост салідны: Ашмяны — самы стары горад у нашым наваколлі. Паселішча згадваецца ўжо ў 1040

годзе, на карце зафіксавана ў 1385-м, калі там стаяў драўляны замак, які не раз спыняў крыжацкую навалу. Астравец жа, як мне ўдалося ўстанавіць, упершыню ў пісьмовых крыніцах упамінаецца пад 1468-м. І замак там не было: адзін двор Гаштальдаў ды касцёл,

імі заснаваны. Ашмяны паважаю і па доўгу памяці да сваіх продкаў, якія да верасня 1939-га жылі пераважна на тэрыторыі вялікага тагачаснага Ашмянскага павета.

Між іншым, упершыню я глыбока і візуальна асэнсаваў, што значная частка Астравеччыны

(ды нават і ўся Смаргоншчына і Мядзельшчына, нават Докшыцы і Валожын, Паставы і Свянцянны!) доўгі час належала да Ашмянскага павета, калі пазнаёміўся з кнігай-фотальбомам Тамары Філіповіч “Падарожжа па Ашмянскім краі”. А да гэтага краю, паводле даўнейшых граніц, былі аднесены тэрыторыі не толькі часткі сённяшняга Гродзеншчыны, але і Мінскай, Віцебскай абласцей, і нават цяперашняга Літвы. → **Стар. 2**

Тутэйшыя ў Падляшшы

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

— А цяпер дзе на Падляшшы можна пачуць жывую беларускую мову?

— У Міхалове, Гарадку, Залухах, Гайнаўцы, Бельску-Падляскім, Беластоку, Смятычах. Не ад кожнага. Хаця мне казалі старэйшыя людзі, што некалі было так, што ў Гарадку ўсе гаварылі па-беларуску, але цяперашняе новае пакаленне толькі зрэдку карыстаецца беларускай мовай.

— А чаму?

— Людзі выбіраюць тое, што ім зручна. Ім так прасцей. Бо жывём жа ў Польшчы. Цяпер толькі ў некаторых школах Падляшкага ваяводства выкладаецца беларуская мова, і ў рэгіёне пераважаць стала польская мова. Хаця калісьці мне было няцяжка да кагосьці падысці і, загаварыўшы па-беларуску, дамовіцца пра нешта.

— Як мне пачуць на вуліцы Міхалова беларускую мову, калі, здаецца, усе вакол гавораць па-польску?

— Калі ты падыдзеш да чалавека ды пачнеш з ім размаўляць на беларускай мове, ён табе таксама адкажа. Але калі ты падыдзеш і пачнеш размаўляць на польскай — ён табе адкажа па-польску. (На жаль, такі эксперымент мне не ўдаўся: мо таму, што трапляліся на вочы найперш дзяўчаты, якія па-беларуску з-за свайго маладога веку ўжо нічога не ўмелі сказаць. — В.К.)

— Як зразумець такую з'яву, што ёсць на Падляшшы “палякі”, якія лічаць сябе праваслаўнымі? Хто гэтыя людзі, хаця іх продкі гаварылі па-беларуску?

— Гэтыя людзі нарадзіліся ў Польшчы — таму яны палякі, але па культуры яны застаюцца беларусамі.

— Але чаму ў часе перапісу насельніцтва яны запісваюцца

Кампакт-дыскі з беларускімі песнямі — на лубы густ

менавіта палякамі, а колькасць беларусаў увесь час змяшаецца?

— Бо былі неспрыяльныя часы ў мінулым стагоддзі, калі беларусы не асмельваліся прызнавацца, што яны беларусы, бо маглі праз гэта страціць працу. І да гэтай пары цень таго страху застаўся.

— А як польскія ўлады ставяцца да вашага фестывалю?

— Яго арганізатары — бургмістр Міхалова Марак Назарка, Таварыства сяброў Міхалоўскай зямлі, Міхалоўскі гмінны цэнтр культуры, фінансавую падтрымку забяспечылі Міністэрства

ўнутраных спраў і адміністрацыі Польшчы, Маршалкоўскі ўрад (адміністрацыя кіраўніка выканаўчай улады) Падляшкага ваяводства. Улады лічаць, што такія фестывалі спрыяюць развіццю культуры ў рэгіёне.

— Як вядома, у некаторых гмінах Падляшша беларуская мова ўведзена ва ўстановах у якасці другой афіцыйнай, побач з дзяржаўнай польскай. А ці збіраюцца зрабіць так і ў Міхалове?

— Пытанне разглядаецца. Польскай культуры ў Польшчы шмат, а беларуская — толькі на

Падляшшы. І гэта цэняць турысты, якія да нас прыязджаюць. Яны шчыра захапляюцца гэтым.

— Чым вы займаецеся, апрача “Прымакоў” і “Прымацкай бяседы”?

— Па прафесіі я праваслаўны тэолаг, быў рэгентам царкоўнага хору ў Гарадку.

— А якую ролю адыгрывае царква ў развіцці беларускай культуры на Падляшшы?

— Царква — неадлучны элемент беларускай культуры ў нашым краі. На беларускай мове стараюцца прамаўляць казанні ў храме свяшчэннікі, каб быць больш зразумелымі людзям. Царкоўная музыка таксама — частка самабытнай беларускай культуры нашага рэгіёна.

— Да таго, як вы з’явіліся ў Міхалове, тут, здаецца, не было актыўнага беларускага культурнага руху. Усё вырашае роля асобы?

— Я б не сказаў. Міхалова ад Гарадка ляжыць усяго за 8 кіламетраў. Таму тут усё ўзаемязвязана. У горадзе Міхалове жывуць каля 4 тысяч чалавек, і нямала сярод іх беларусаў. Беларуска культура тут заўсёды была. Але праблемы з яе захаваннем на Падляшшы застаюцца. Бо быў паказальны выпадак, калі тэлежурналісты пачулі ў вёсцы Залухі, як людзі чыста і цудоўна гавораць па-беларуску, амаль на літаратурнай мове. А калі ім казалі, што прыедуць на наступны дзень рабіць інтэрв’ю, то мясцовыя жыхары давалі адказы... па-руску.

— Цікава, ці ваша жонка, пані Багуся, падтрымлівае вас у беларускай справе?

— Яна з паходжання полька, а ў душы беларуска. І такіх людзей на Падляшшы многа, якім, нягледзячы на паходжанне, неабыхавая беларуская культура.

Самая каштоўная ягада — лекавая

Віктар Церахаў

З беларускіх чарніц будуць рабіць лекі ў Кітаі

Лясы ў Беларусі заўсёды лічыліся чарнічнымі. Гэтым летам збору ягад спрыялі і надвор’е, і жаданне кааператараў набываць у насельніцтва лясную ягаду. У выніку толькі за ліпень на экспарт пайшло 1200 тон беларускіх чарніц, што ў два разы больш, чым за ліпень мінулага года.

І гэта яшчэ не мяжа. Да канца года на знешнія рынкі плануецца адправіць не менш за тры тысячы тон чарніц. Прычым цяпер беларуская ягада трапляе на еўрапейскія рынкі без пасрэднага з краін Балтыі. Сёлета немалая частка яе ўжо з’явілася на рынках Вялікабрытаніі, Аўстрыі, Фінляндыі, Польшчы. Акрамя чарніц, гэтыя і іншыя краіны зацікаўлены і ў іншых замарожаных ягадах з Беларусі.

Але асаблівую ролю на беларускім чарнічным рынку адыгрывае Кітай. Там з ягады плануецца рабіць лекі. Хутка трыццаць тон чарніц адправіцца ў кампанію, якая вырабляе сыравіну для фармацэўтычнай прамысловасці. З чарніц зробіць экстракт для прэпаратаў, якія дапамагаюць аднавіць зрок. Варта сказаць, што два гады таму гэтая ж кампанія ўжо закупляла беларускія ягады і засталася задаволена якасцю прадукцыі.

СПАДЧЫНА

Ашмяншчына: шляхі гістарычных

(Заканчэнне.

Пачатак на стар. 1)

Шыкоўнае выданне з мноствам каляровых ілюстрацый, з таленавіта напісанымі паралельнымі тэкстамі на беларускай і англійскай мовах не так даўно прынесла ў рэдакцыю даволі часты яе гоць Валянціна Лузіна, дэпутат Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, член Пастаяннай камісіі па міжнародных справах і сувязях з СНД. Валянціна Міхайлаўна — гарачы патрыёт Ашмяншчыны, бала-тавалася ад яе як намеснік старшыні райвыканкама ў склад парламента. Яна з гордасцю гаварыла пра выбаршчыкаў: “Ні разу не падвялі мяне, калі я везла туды дэлегацыі з іншых краін, блізкіх і далёкіх. Госці пакідалі Ашмяншчыну, задаволены тамтэйшым узроўнем сельскай культуры: там людзі добра валодаюць беларускай мовай, любяць родныя мясціны”.

Прывяла госця і канкрэтны прыклад павагі да мінуўшчыны свайго краю. У размешчанай на ўзбоччы ад вялікіх шляхоў вёсцы Болтуп калісьці жыў польскі хімік, прафесар Віленскага ўніверсітэта Енджэй (Анджэй) Снядэцкі, там ён памёр і пахаваны. Але памяць пра яго не згасла. Вучні сярэдняй школы ў вёсцы Кальчуны, што па суседстве, даглядаюць магілу вучонага. Аб’яднаўшыся ў гурток “Сябры музэйнай справы”, яны сабралі звыш тысячы экспанатаў, зрабілі макет гатычнага палаца ў Болтупе (дарэчы, туды прыязджаў і класік польскай паэзіі Юльш Славацкі), абсталювалі вялікую экспазіцыю,

самі сталі па ёй экскурсаводамі. А настаўніца Кальчунскай школы Таццяна Давідовіч да 240-х угодкаў прафесара выдала на Ашмяншчыне за свой кошт прыгожую кніжку з каляровымі здымкамі пад красамойнай назвай “З мінулым у будучыню”. Такі факт прыемна здзівіў польскіх парламентарыяў, калі яны вандравалі па Ашмяншчыне. Цёплыя ўражанні засталіся ў гасцей і пасля наведвання адроджанай сядзібы ў Бянюнах, дзе нарадзіўся мастак з еўрапейскай славай Юльян Карчэўскі.

Ды, відаць, пацікавіўся я, найбольшае ўражанне ў вандроўнікаў па Ашмяншчыне ўсё ж пакідаюць Гальшаны? Там — руіны

У цэнтры “Гіпіка” захапляюцца гістарычнай рэканструкцыяй

сапегаўскага замка, французскага касцёлікляштар, у якім, кажуць, з’яўляецца прывід Белай дамы... А Валянціна Лузіна ўдакладніла, што ў Гальшанах найперш людзі падыходзяць да каменя-валуна ў памяць пра Соф’ю Гальшанскую.

І сапраўды, гэтую жанчыну, знакавую асобу ў гісторыі, даследчыкі з поўным правам называюць “маці каралёў”. Соф’я Гальшан-

ская, варта нагадаць, у 16 год стала чацвёртай жонкай 70-гадовага польскага караля Уладзіслава Ягайлы з роду Гедымінавічаў. Першыя тры з яго выбранніц не падарвалі каралю жаданых сыноў-нашчадкаў. Таму і на “Соньку”, дачку князя Андрэя Гальшанскага і праваслаўнай княжны Аляксандры з Друцкіх, польскія вяльможы глядзелі скептычна. Таму і карана-

валі яе амаль праз два гады пасля шлюбу, калі нарэшце з’явілася ўпэўненасць, што новая жонка зацяжарыла. І сапраўды, Соф’я Гальшанская стала пачынальніцай цэлай еўрапейскай дынастыі Ягайлавічаў, прычым сама і выхоўвала сыноў, як сведчаць храністы, у “рускіх” традыцыях. Адзін з сыноў, Уладзіслаў, панаваў на польскім і венгерскім тронах, другі ж, Казімір, — у Вялікім Княстве Літоўскім, а найлепшым “дарадцам” для яго была маці. Потым адзін з Ягайлавічаў сеў на чэшскі трон: якраз тады, калі там выдаваў беларускую Біблію Францыск Скарына. А ўвогуле, як сведчаць энцыклапедыі, Соф’я Гальшанская і Уладзіслаў Ягайла з’яўляюцца ў той ці іншай ступені продкамі ўсіх цяперашніх еўрапейскіх каралёў і пануючых князёў, а таксама дынастый, якія страцілі троны ў выніку рэвалюцый.

Помнік у гонар С. Гальшанскай

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Глыбокія карані

Археалагі распачалі раскопкі на тэрыторыі Свята-Елісееўскага Лаўрышаўскага мужчынскага манастыра — аднаго са старэйшых на Беларусі

Раскопкі на манастырской тэрыторыі вядуць валанцёры з Горацкай сельгасакадэміі

Лявон Целеш

Манастыр, нагадаю, месціцца ў маляўнічым кутку Навагрудчыны. Раскопкам кіруе доктар гістарычных навук з Мінска, прафесар Сяргей Рассадзін. Як высветлілася, работы вядуцца там, дзе раней стаяў манастыр, па прапанове цяперашняга яго ігумена іераманаха Яўсевія. Разам з прафесарам працуюць валанцёры, студэнты Горацкай сельгасакадэміі. Дапамагае Сяргею Яўгенавічу і Генадзь Рызнакові, выкладчык Светлагорскага індустрыяльнага каледжа: ён улюблёны ў археалогію, таму свой адпачынак “авярэе” раскопкам. Разам едзем праз вёску Лаўрышава, міма прыгожай драўлянай Свята-Успенскай царквы, у прыёманскую вёску Гнесічы. Драўляны мост цераз Нёман — і вось яна, святая зямля манастыра. Адметнае месца выбралі продкі пад абіцель: сасновы бор на ўзгорку, чыстыя воды бацькі-Нёмана, хвойным водарам поўніцца паветра... На фоне сосен маляўніча глядзіцца манастырская Свята-Елісееўская царква. Айцец Яўсевій ахвотна раскажа пра наваколле, цяперашняе жыццё манахаў, а летапісец Феадосій шмат цікавага паведаміў пра гісторыю Лаўрышаўскага манастыра — і цяжкую, і трагічную, як і ва ўсёй Беларусі. Шмат святыняў нашых у выніку жорсткіх войнаў былі зруйнаваны, многія і не адраджаліся. А вось Лаўрышаўскі мужчынскі манастыр перажыў ажно тры адраджэнні.

Пачатак — ад пляменніка Міндоўга

Звесткі пра манастыр ёсць у летапісах Вялікага Княства Літоўскага, “Хроніцы М. Стрыйкоўскага”, шматлікіх працах рэлігійных дзеячаў XVII—XVIII стагоддзяў. У Іпацьеўскім летапісе — запіс 1262 года, там гаво-

рыцца, што заснаваў манастыр на беразе Нёмана сын Літоўскага князя Траняты, плямянніка Міндоўга, прападобны Елісей Лаўрышаўскі каля 1225 года. Дарэчы, то была на той час самая крайняя праваслаўная абіцель на захадзе язычніцкай тэрыторыі. Паступова асяродак культывага жыцця стаў адным з буйнейшых на Беларусі, атрымаў назву Лаўра. Гэта — адзіная вядомая на сёння Лаўра ў гісторыі Беларусі. А сам прападобны Елісей Лаўрышаўскі ў 1250 годзе быў забіты звар’яцелым паслушнікам, мошчы святога Елісея з часам пачалі славіцца шматлікімі цудатварэннямі.

У XIII–XIV стагоддзях манастыр быў летапісным цэнтрам ВКЛ. Вядома, што менавіта там у 1329 годзе было створана летапіснае Лаўрышаўскае Евангелле — помнік беларускага кнігапісання. Каштоўнасць цяпер знаходзіцца ў польскім Кракаве, у прыватнай бібліятэцы-музеі Чартарыйскіх. У XVI стагоддзі пачасціліся набегі на нашы землі крымскіх татар. Спустошыўшы ў 1508-м наваколлі Наваградка, яны, ведаючы пра багацці манастыра, наблізіліся і да Лаўры. Але, як сведчыць легенда, татарам падалося, што ў манастырскім двары стаіць вялікая конніца, і яны кінуліся наўцёкі. Падзея тая стала нагодай для кананізацыі прападобнага Елісея на Віленскім саборы ў 1514 годзе. На той перыяд прыпадае і росквіт манастыра: там дзейнічала школа, меліся багатая бібліятэка і друкарскія майстэрні.

Мірнае жыццё абіцелі перапыніў паўторны набег татар: манахі былі забіты, каменныя пабудовы манастыра — зруйнаваны.

Дарэчы, мошчы прападобнага Елісея і маёмасць манастыра паспелі тады схаваць у зямлю, і яны пакуль не знойдзены. Першае адраджэнне манастыра пачалося ў другой палове XVI стагоддзя ў межах вёскі Лаўрышава. На пачатку XVI стагоддзя манастыр перайшоў да ўніятаў: там працавала ўніяцкая семінарыя, з 1615 года дзейнічаў базільянскі манастыр. Новыя пабудовы, у межах

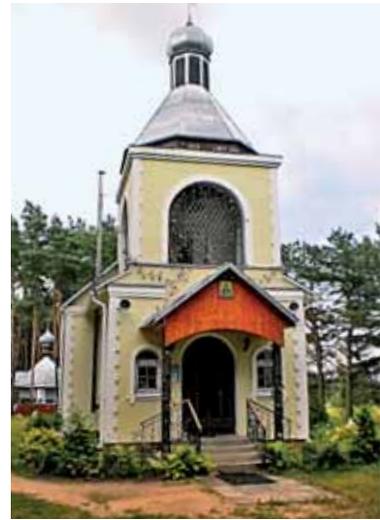

Кафля XVI ст., знойдзеная пад час раскопак

ужо праваслаўнага манастыра, з’явіліся ў канцы XVIII стагоддзя. Была ўзведзена побач з манастыром драўляная Свята-Успенская царква, якая дзейнічае і цяпер, брацкі корпус, цагляныя будынкі для бібліятэкі, архіва і склада. Ды паступова, з-за розных абставін, манастыр прыйшоў у заняпад: у 1836-м яго зачынілі, храм стаў прыходскім.

Час шукаць камяні

Сёння ад тых манастырскіх будынкаў, акрамя царквы, нічога і не засталася. На руінах і праводзяцца археалагічныя даследаванні. Робіцца раскоп плошчай крыху больш за 30 квадратных метраў, а магутнасць культурнага

Свята-Елісееўская царква

слою там — каля метра. Найчасцей знаходзяць кераміку: фрагменты непаліванага, дымленага і паліванага керамічнага посуду. Сабрана шмат фрагментаў кафлі, некаторыя — з геральдычнымі выявамі, ёсць рэшткі пляшак самаробнага вырабу з рознай таўшчынёй шкла. Усе знаходкі пакуль з XVIII — пачатку XIX стагоддзяў. Знойдзена некалькі манет царскай Расіі. На падставе знаходак можна сцвярджаць, што ў той час манастыр яшчэ існаваў.

Другое адраджэнне Лаўрышаўскага манастыра пачалося ў 1913 годзе. На месцы старажытнай абіцелі намаганнямі князя Храптовіча-Буценёва была асвечана царква ў імя прападобнага Елісея, брацкі корпус і дом для паломнікаў. Аднак у часы Першай сусветнай вайны ўсе будынкі манастыра зноў былі зруйнаваны. У царкву трапіў нямецкі снарад, і яна была ўшчэнт разбурана. На месцы абіцелі засталася толькі брацкая магіла салдатаў і афіцэраў рускай арміі.

І толькі амаль праз 80 гадоў, у 1993 годзе, гэтае святое шматпакутнае месца было асвечана архіепіскапам Беластоцкім і Гданьскім Савай, епіскапам Навагрудскім і Лідскім Канстанцінам. Так пачалося ўжо трэцяе адраджэнне святыні. На падмурках разбуранай царквы ўзведзена новая, цагляная Свята-Елісееўская, побач з ёй устаноўлены помнік прападобнаму Елісею Лаўрышаўскаму. На месцы згарэлага ў 2008 годзе брацкага драўлянага корпуса цяпер узводзіцца новы, капітальны будынак.

Пра новае жыццё манастыра пайшла пагалоска, яго наведваюць усё новыя паломнікі, хросныя хады збіраюць сотні людзей. Як паведаміў айцец Яўсевій, адраджэнне манастыра — гэта і стварэнне цэлага комплексу для рэабілітацыі людзей, якія аказаліся ў складаных жыццёвых абставінах. У прыватнасці, тут змогуць знайсці прытулак тыя, хто згубіў надзею ў жыцці, спрабуе пазбавіцца ад алкагольнай залежнасці. Пры манастыры плануецца пабудаваць майстэрні, у якіх людзі змогуць займацца рамёствамі.

Пад час размовы з айцом Яўсевіем я заўважыў: твар у яго прыветны, адкрыты. Падумалася, можа, гэткай адкрытасці, цеплыні зносіні шукаем і мы, ідучы да людзей веры? Хочацца спадзявацца, што ўсе задумы манаскага брацтва, якое вядзе гісторыю з сёвай даўніны, здзейсняцца.

І мужнасць, і смутак

Віктар Замковіч

Новы канверт, які выпусціла прадпрыемства “Белпошта”, прысвечаны воінам-афганцам

На мастацкім канверце з маркай надпіс: “15-годдзе адкрыцця помніка “Востраў Мужнасці і Смутку” — воінам-інтэрнацыяналістам, загінулым у Афганістане”. Як вядома, мемарыял размешчаны на рацэ Свіслач, у самым цэнтры Мінска. Нагадаем, будаўніцтва на востраве пры Траецкім прадмесці было пачата яшчэ ў 1988-м, цалкам комплекс адкрыты 3 жніўня 1996 года.

У складзе мемарыяла вылучаецца невялікая капліца, на сценах якой — імёны 771 загінулага воіна-афганца. Гэта былі беларусы і выхадцы з іншых рэспублік, пахаваныя на беларускай зямлі.

Высокая місія святара

Алена Стасюкевіч

Спіс беларускіх святых папоўніўся імем свяшчэннапакутніка Кіпрыяна Клімуца, урадженца Гродзеншчыны

Акт кананізацыі адбыўся ў Свята-Міхайлаўскім кафедральным саборы ў Лідзе. Кіпрыян Клімуц, урадженец вёскі Альховы Гродзенскага павета, служыў святаром у межах цяперашняй Навагрудскай епархіі. Там гэта першы акт кананізацыі за апошнія 500 гадоў. Увогуле ж у Беларусі апошняй кананізацыя адбылася ў чэрвені мінулага года ў Полацку.

Дзевяцігадовае служэнне Кіпрыяна Клімуца ў розных прыходах епархіі і дзесяцігадовая дзейнасць на пасадзе настояцеля храма Нараджэння Найсвяцейшай Багародзіцы ў вёсцы Ятра сталі прыкладам духоўнага подзвігу. У 1934 годзе пры храме святар утварыў Праваслаўнае народнае брацтва. Настаяцеля абвінавацілі ў антысавецкай агітацыі. Ён памёр у адным з лагераў ГУЛАГу ў 1942 годзе, а ў 1989-м быў рэабілітаваны.

Урачыстае набажэнства і акт кананізацыі ў Лідскім храме ўзначаліў Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі, Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі Філарэт. Кіраўнік Беларускай праваслаўнай царквы падкрэсліў асаблівую значнасць свята для духоўнага жыцця народа. Дзень памяці гэтага святога будзе штогод адзначацца ў дзень яго смерці 9 верасня.

На ўрачыстае мерапрыемства прыбыў і праўнук Клімуца Цэзарый Цімошка, які сёння жыве ў польскай Шчэціне. Ён перадаў фотаздымкі з сямейнага архіва. Даследчыкі склалі жыццё святога Кіпрыяна, якое атрымалі ў падарунак удзельнікі ўрачыстасці — духавенства, прыхаджане і паломнікі.

ВЫТОКІ

І летам вёска ажыла...

Недзе там, у горадзе, засталіся і камп'ютар, і інтэрнэт, і тэлевізар з сотняй спадарожнікавых каналаў. І вяртацца да ўсіх гэтых выгод цывілізацыі, сказаць па шчырасці, летам зусім не хочацца. Бо тут, у вёсцы Сакалы, што ў Вілейскім раёне, усяго ў 70-ці кіламетрах ад сталіцы, дзе нават мабільны тэлефон працуе "месцамі", усё падаецца больш натуральным.

Кацярына Мядзведская

Прывабнасць гэтага месца адчувае, пэўна, кожны, хто сюды трапляе. Прыкладам, Валянціна і Мікалай Пратасені прыехалі сюды ў 80-х. І засталіся тут назаўсёды як дачнікі. Моцна прыкпелі душой да Сакалоў. Былая выкладчыца Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта, дацэнт матэматыкі Валянціна Пратасеня пасябрала з мясцовымі жыхаркамі. І склала гісторыю вёскі — цэлую главу сваёй кнігі ўспамінаў "За ўсё ўдзячна лёсу" прысвяціла гэтаму цудоўнаму месцу. "У 20-я тут пасялілі-

ся тры зводныя браты, адзін па прозвішчы Кажура, два — Ляшкі, — расказвае Валянціна Андрэўна. — Па ўспамінах мясцовых жыхарак, жыццё ў Сакалах было насычанае. Здавалася б, усяго сем хат, а колькі ў іх расло дзяцей!" Сталелі, выходзілі замуж і з'язджалі дзяўчаты — у суседнія вёскі Студзянец, Казлы, Шыпкі, а таксама ў Маладзечна, Полацк, Бабруйск. Тым не менш у 60-70-х, расказвае, па Сакалах бегалі двое дзяцей Кажураў і ажсямёра Ляшкоў. Дарэчы, Ляшкоў, дарослых і дзяцей, было так многа, што і вёску паміж сабой называлі Ляшкі. Здавалася, ёсць у

Сяргей Ляшок з вёскі Сакалы верыць у адраджэнне родных мясцін

вёскі будучыня, ды потым маладыя ўсе з'ехалі, бацькі іх не ўтрымалі...

У 90-х гадах у Сакалах з мясцовых заставаліся Надзея Кажура і Рэгіна Ляшок. І ў зямлі вечары сагравала іх, бадай, толькі святло ў вокнах адна адной ды клопат сыноў, якія кожны тыдзень наведвалі матуль. У 2002-м Надзея Пятроўна Кажура пераехала бліжэй да дзяцей і ўнукаў, і ў Сакалах жыве толькі бабуля Рэня, якой 76 год. На маё пытанне, ці не страшна адной, яна з усмешкай адказвае: "Я прывыкла".

Вядома, сёння гараджане праяўляюць цікавасць да пакінутых вёсак і хутароў, стала папулярным адпачываць у аграсядзібах. Старшыня праўлення грамадскай арганізацыі "Апачынак у вёсцы" Вале-

рыя Кліцунова ўпэўнена: ёсць сэнс падтрымліваць жыццё і ў малых населеных пунктах. "Нашы продкі, вядома ж, выбіралі для жыцця самыя прыгожыя мясціны, багатыя добрай энергетыкай, — лічыць Валерыя Кліцунова. — Дык чаму ж яе не захавать?" Разам з замежнымі партнёрамі грамадскае аб'яднанне "Адпачынак у вёсцы" ўжо распрацоўвае турпраекты па адраджэнні пакінутых вёсак, а таксама родавых сядзіб у Брэсцкай вобласці. "Адраджэнне вёсак — ці не самы важны праект на сённяшні дзень у аграрызме", — упэўнена В. Кліцунова.

Вось і ў Сакалы паехалі новыя людзі. Адчуўшы патрэбу гараджан у вясковым адпачынку, уладжэнец вёскі Сяргей Ляшок заняўся так званым зя-

лёным турызмам, калі чалавек застаецца амаль што сам-насам з прыродай. Адрамантаваў хату, якая засталася ад бацькі, пабудоваў лазню, стварыў спартыўную пляцоўку для гульні ў валейбол і баскетбол. І вёска зноў ажыла. Сюды прыязджаюць сем'і з дзецьмі, збіраюцца кампаніі сяброў, бываюць нават госці з Расіі.

А цяпер у Сакалах будуюцца новыя хаты — у яе збіраецца пераязджаць маладая сям'я з суседніх Шыпкоў. Яшчэ ў некалькіх дамах летам жывуць мінчане-дачнікі. "Калі гаварыць пра адраджэнне Сакалоў, — разважае Валянціна Пратасеня, — то дзякуючы дачнікам, а цяпер яшчэ і турыстам з карты краіны не знікла вёска. Яе біяграфія яшчэ, спадзяюся, падоўжыцца..."

Дарога прывядзе да храма

Андрэй Філіпаў

Новы турысцкі маршрут у Мінску раскажа пра гісторыю развіцця розных канфесій у краіне

У экскурсіі — наведванні Петрапаўлаўскага сабора, царквы Марыі Магдалены, синагогі, касцёла Узвіжання Святога Крыжа, Свята-Ефрасінеўскай царквы, касцёла святых Сымона і Алены, касцёла святога Роха, Свята-Духава кафедральнага сабора.

"Гэты маршрут цікавы як вернікам, так і тым, хто захапляецца гісторыяй Беларусі, — лічыць дырэктар Інфармацыйна-турысцкага цэнтру "Мінск" Алена Пліс. — Мінск — адзін з тых гарадоў, дзе людзі розных веравызнанняў жывуць у міры і згодзе, таму з'яўленне такой экскурсійнай праграмы цалкам абгрунтавана".

Паэзія ў мастацкіх вобразах

Выстава ілюстрацый да вершаў класіка беларускай літаратуры Максіма Багдановіча "Рысы паэзіі" адкрылася ў літаратурным музеі пісьменніка ў Мінску

Выставу склалі графічныя творы Аляксандра Пашкевіча, Антаніна Лапіцкай і Генадзя Грака, створаныя ў 70-80-я гады мінулага стагоддзя. "У гэты час у беларускай кніжнай графіцы актыўна пашыраўся арсенал аўтарскіх сродкаў, ствараліся складаныя віды графікі (лінагравюра, афорт, літаграфія і іншыя) — некаторыя з іх увайшлі ў экспазіцыю", — паведаміла загадчыца аддзела музея Кацярына Кандраценка.

У 1980-я гады менавіта ў афармленні паэтычных твораў беларуская кніжная графіка дасягнула найбольшага поспеху. А ілюстраванне паэзіі ўяўляе з сябе найбольшую складанасць, бо пры афармленні паэтычнага твора часам і ўвогуле немагчыма дэталізаваць сюжэт. "Ілюстратару кнігі прыходзіцца дэманстраваць значную ступень вобразнага абагульнення, умець перадаваць лірычнасць графічнымі сродкамі. У паэзіі нельга ісці традыцыйным шляхам, ствараць апавядальныя кампазіцыі. Тут перавага аддаецца, канешне ж, метафары, вобразнасці.

На той, на гасціннай зямлі

Акорды ўдзячнасці і павагі

Марыя Максімовіч

Фестываль "Памяці Мікалая Набокава" ўпершыню пройдзе ў канцы жніўня ў замкавым комплексе Мір і гарадскім пасёлку Любча

Мікалай Набокаў — наш зямляк, сусветна вядомы кампазітар. Ён уладжэнец мястэчка Любча, стрыечны брат знакамітага пісьменніка Уладзіміра Набокава, сваяк князёў Святаполк-Мірскіх, якія да 1939 года валодалі Мірскім замкам. Лёс яго склаўся так, што кампазітар патрапіў у Амерыку, дзе і праявіў сябе як таленавіты творца. Ён аўтар першага амерыканскага балета, музыкі да балетаў, пастаўленых Рускім балетам Монтэ-Карла Джорджа Баланчына ў рамках "Рускіх сезонаў" Сяргея Дзягілева.

Мікалай Набокаў напісаў шэраг араторый, сімфанічных твораў, фартэп'янных п'ес.

ПАБРАЦІМЫ

Як вядома, сонечны Ташкент гасцінна прыняў сям'ю Якуба Коласа ў ваенным жніўні 1941-га. Там беларускі пясняр стварыў больш за 60 паэтычных твораў, пісаў публіцыстычныя артыкулы. Вечарына ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа мела назву ад радкоў аднаго з вершаў пісьменніка: "З узбекам песню адной мовай складалі аб вайне". Яна была прымеркавана да 70-х угодкаў тых падзей і 90-годдзя з дня нараджэння ўзбекскага пісьменніка Мірмухсіна Мірсаідава.

На вечарыне ва ўступным слове намесніца дырэктара Музея Ганна Зайцава нагадала, што Якуб Колас удалечыні ад Радзімы праводзіў і вялікую грамадскую работу, наведваў Саюз пісьменні-

Сын Якуба Коласа Міхась Міцкевіч (справа) успамінае...

каў Узбекістана, рэдакцыі газет, падтрымліваў сувязі з грамадскімі дзеячамі, вучонымі, пісьменнікамі — Хамідам Гулямам, Міхаілам Шавердзінам, Міртэмірам, паэтэсай Зульфійей. Сярод тых, з кім Колас сустракаўся, быў і яшчэ зусім малады пісьменнік і культурны дзеяч, перакладчык некаторых

твораў пясняра на ўзбекскую мову Мірмухсін Мірсаідаў. Дарэчы, у пасляваенныя гады з-пад пяра ўзбекскага творцы выйшла мноства вершаў, паэм, раманы "Зіяд і Адзіба", "Загартоўка", "Умід", "Сын ліцейшчыка" і іншыя. У 1981 годзе Мірмухсін Мірсаідаў атрымаў званне народнага пісьменніка Узбекістана.

Асобныя творы Мірмухсіна знаёмы беларускаму чытачу ў перакладах Эдзі Агняцвет і Васіля Віткі.

Далей вечарыну вёў паэт, галоўны рэдактар часопіса "Польмя" Мікола Мятліцкі, які запрасіў падзяліцца ўспамінамі сына пясняра. І Міхась Канстанцінавіч раскажаў, як бязлітасна бамбілі фашысты Мінск у першыя дні вайны, а далей нагадаў, як жыла сям'я пясняра на гасціннай узбекскай зямлі. З уласнымі перакладамі ўзбекскай паэзіі выступіў і Мікола Мятліцкі. Непасрэдным, цікавым на дэталь з узбекскага побыту было выступленне пісьменніка Міколы Жыгоцкага: ён наведваў Узбекістан, даследуючы жыццё і творчасць Якуба Коласа. Знаны біёграф пясняра падкрэсліў, што ў "ташкенцкіх" вершаў Коласа — высокія мастацкія вартасці.

Іван Дубовік, старшы навуковы супрацоўнік Музея Якуба Коласа